

ACTUALITAT

Girona és la més rica, Balears baixa i Castelló fa el salt endavant

Variables de nord a sud

El creixement econòmic dels Països Catalans en els últims anys ha estat superior a l'espanyol i ja tenim una renda per càpita semblant a l'europea. Unes zones, però, viuen millor més que les altres. El nord i el sud geogràfics del nostre país tenen també un vessant econòmic.

Els Països Catalans van viure entre el 1985 i el 1991 l'etapa més expansiva de la seva economia al llarg d'aquest segle, segons que es desprèn de l'estudi *Renta Nacional de España y su distribución provincial, 1989*, publicat recentment pel Servei d'Estudis del Banc Bilbao Biscaia (se'n fa una edició cada dos anys). Durant la segona meitat de la dècada dels vuitanta destaquen dos fenòmens: el fort creixement econòmic de la *província* de Castelló, molt per damunt de les altres, i l'estancament de les Illes Balears, que ha fet que aquesta comunitat perdi la primera posició en els rànquings de diversos indicadors econòmics.

Si comparem les vuit províncies en què estan dividits els Països Catalans per a l'administració de l'estat, trobem diferències notables entre el nivell de vida més alt de Girona i el més baix d'Alacant, la més endarrerida de totes les demarcacions. Malauradament, l'estudi no aporta dades desglossades per comarques, per

la qual cosa la distribució provincial (que sovint no respon a la realitat del nostre país) és la més petita que podem analitzar. Altres estudis econòmics de caire sectorial, però, sí que ens donen alguns indicis de quines són les comarques que porten el pes econòmic en cada província i quines van a remolc.

PIB I RENDA, DOS CONCEPTES DIFERENTS

L'informe del BBB sobre la *renta nacional* analitza bàsicament tres magnituds: el Producte Interior Brut (PIB) al cost dels factors, la Renda Familiar bruta i la Renda Familiar Disponible (RFD). En els tres casos, disposem dels valors absoluts i dels valors per càpita o per habitant. Com que els territoris estudiats (comunitats autònomes i províncies) tenen volums de població molt diferents, l'única manera de comparar-los és dividir cada valor absolut pel nombre d'habitants d'aquell territori.

El PIB és el producte generat en un de-

terminat espai geogràfic, inclosos tots els sectors productius (agricultura, indústria, construcció i serveis), tant públics com privats. És l'indicador del volum econòmic, però no pas del nivell de vida, ja que part del producte generat en un territori pot anar a parar a un altre. Aquest és el cas de les Balears, que durant la temporada turística ocupa molts treballadors temporers residents en altres zones de l'estat, a les quals envien part de les seves rendes. També sol passar que algunes grans empreses tenen la seu social en una ciutat diferent a la que desenvolupen la seva activitat. En aquests casos, el PIB tindrà un pes més gran que la renda. En d'altres províncies passa a l'inrevés.

El nivell de vida d'un espai geogràfic es pot saber mitjançant la Renda Familiar Disponible, que, com el nom indica, reflecteix les rendes que es queden en aquest espai (excepte les rendes empresarials i les del sector públic), un cop restats els impostos directes i les cotitzacions i sumades les prestacions socials

(pensions, subsidi d'atur, etc.) i les transferències de l'exterior. Dit d'un altra manera, la RFD per càpita ens indica de quant disposa (teòricament) cadascun dels residents d'un determinat territori per a gastar en un any després de pagar tot allò que ha de pagar. Aquesta variable és la més significativa des del punt de vista social i per això l'Oficina Estadística de la CE en recomana el càlcul a tots els estats membres.

ABANS DE LA CRISI

Segons els autors de l'informe del BBB, el bienni 1990-91 ha trencat el procés expansiu de l'economia espanyola en el quadrienni anterior (1985-89). Si llavors la taxa anual de creixement del PIB va ser del 6'1% de mitjana estatal, en els dos últims anys estudiats, aquesta es va reduir gairebé a la meitat: 3'1% (3'6% el 1990 i el 2'4% el 1991). La frenada brusca de l'economia que això indica és considerada el pròleg de la crisi, que de fet no va començar fins a finals del 91 o començaments de l'any passat.

Significativament, les províncies més expansives durant la primera etapa no són les mateixes que en els dos anys següents, com es pot veure en el quadre adjunt superior. En el període 90-91, Girona és la que més ha crescut (4%), seguida de Barcelona, Tarragona i València (entre el 3'5 i el 3%). Després vindrien Alacant, Castelló i Lleida (entre el 3'5 i el 2'5%), sent Balears la que va créixer menys (només el 2'3%).

En canvi, en l'etapa 85-89 va ser molt espectacular el creixement de Castelló (9'7%), per davant de Girona (7'5%),

Barcelona (7'4), Lleida (6'7) i València (6'6). Si ajuntem els dos períodes i considerem el sexenni (85-91) com un de sol, Castelló continua anant per davant, amb un 7%, seguit de Girona, amb un 6'2%, Barcelona (6%) i València (5'4%).

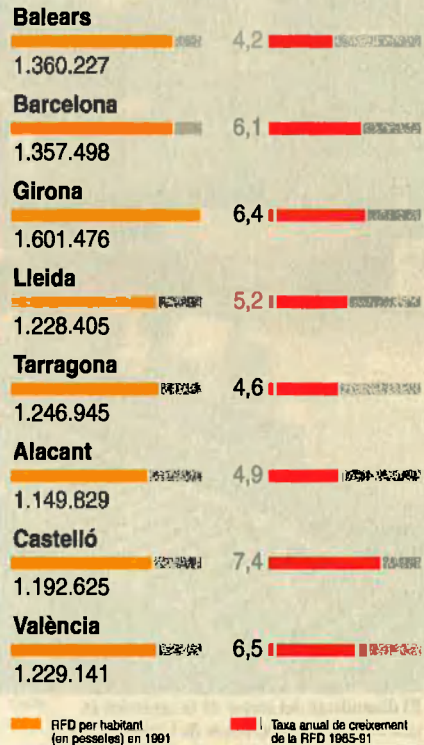
CASTELLÓ SORPRÈN TOTHOM

No hi ha una explicació senzilla per al salt endavant de les comarques del nord del País Valencià. Enric Domínguez, cap del Servei d'Estudis de la Cambra de Comerç de Castelló, creu que la causa fonamental és el bon moment que passà el sector industrial del taulell (gres i ceràmica), que produeix del 10 al 15% del PIB de la província. "Durant la segona meitat dels vuitanta", explica Domínguez, "aquest sector va tenir un gran dinamisme, ja que va fer un esforç inversor per posar-se al dia tecnològicament i van créixer molt les exportacions. Però això no ho pot explicar tot, ja que altres sectors, com el del calçat, han tingut problemes i moltes empreses han tancat".

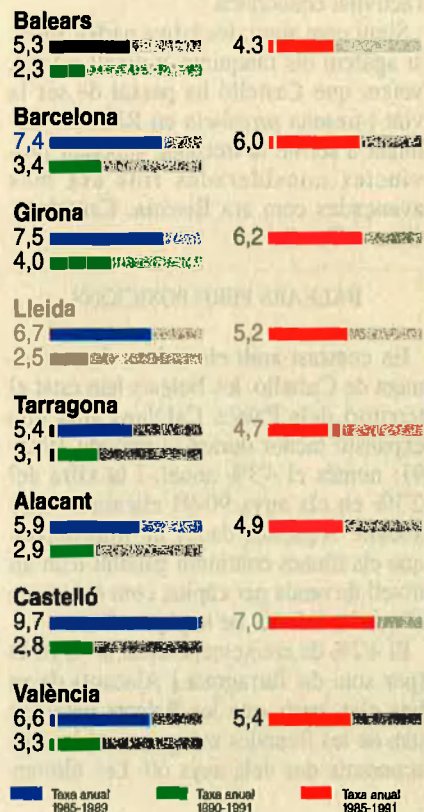
La instal·lació de dos grans hipermercats prop de la capital i els anys bons del sector de la construcció (de fet, un fenomen general a tot el país) poden ser altres causes del boom del PIB castello-nenc entre el 85 i el 89.

Una altra explicació rau en l'emigració de les comarques de l'interior cap a les de la costa, on es concentren els principals nuclis urbans. Això provoca un augment de la productivitat i un engruiximent del sector serveis, localitzat sobretot a la capital. Cal tenir en compte que, dels 134 municipis que té la circumscripció, només una vintena i tots ells

RENDA FAMILIAR DISPONIBLE PER HABITANT I CREIXEMENT 1985-91

CREIXEMENT DEL PIB (Producte Interior Brut)

El dinamisme del sector de la ceràmica és una de les causes del boom de Castelló. ARXIU

prop de la costa (Castelló, Vila-real, Vall d'Uixó, Borriana, Benicàssim, Vinaròs, Benicarló, Nules) concentren el 90% de l'activitat econòmica.

Sigui com sigui, les xifres parlen soles: si agafem els rànquings a nivell estatal, veiem que Castelló ha passat de ser la vint-i-tresena província en RFD per habitant a ser-ne la tretzena, superant províncies considerades fins ara més avançades com ara Biscaia, Cantàbria, Osca o Terol.

BALEARS PERD POSICIONS

En contrast amb els índexs de creixement de Castelló, les Balears han estat el territori dels Països Catalans amb una expansió menor durant el període 1985-91: només el 4'3% anual. I la xifra del 2'3% en els anys 90-91 encara és més xocant. Aquestes dades no impedeixen que els illencs continuïn gaudint d'un alt nivell de renda per càpita, com es veu en el quadre inferior de la pàgina 9.

El 4'2% de creixement anual de la RFD (per sota de Tarragona i Alacant) deixa ben clar, però, que les Balears pateixen una de les frenades més greus en la seva economia des dels anys 60. Les últimes

estadístiques fetes públiques pel BBB indiquen que les Balears han estat superades per Girona en totes dues magnituds: PIB per habitant i RFD per habitant.

Les explicacions d'aquest retrocés cal buscar-les, sense cap mena de dubte, en el turisme. Segons l'economista mallorquí Miquel Alenyar, autor de l'informe *Evolució econòmica de les Illes Balears*, a la segona meitat dels vuitanta és quan baixen més els preus hotelers per les pressions dels operadors. "Durant aquells anys —comenta Alenyar— continua creixent el nombre de turistes que arriben a les Balears, però els ingressos totals disminueixen degut a aquesta baixada dràstica de preus. Això va tenir una influència clara en el PIB, ja que la nostra comunitat depèn quasi totalment del turisme".

Els esforços del Govern Balear, juntament amb la Federació Hotelera, per aconseguir pujar els preus i alhora millorar els serveis mitjançant el Pla d'Ordenació de l'Oferta Turística (POOT), només s'entenen en aquest sentit: o es reordena aquest sector o les Illes tenen un futur econòmic més aviat negre.

Tot i els descensos apuntats, l'avantat-

Castelló: ¿una xifra màgica o fum de palla?

Una economia pròspera és, evidentment, el millor remei que hi ha per a combatre la malaltia de ser pobres. ¿Qui ens ho anava a dir, a la gent de Castelló, que eixiríem a la trona dels *mass media* com a exemple de creixement i benestar? Probablement és el destí. De sobte sembla que els resultats de l'informe del BBB han afectat tots els cervells pensants i conspiradors del nostre país.

No cal, però, pujar-se'n a la figuereta. Que Castelló i les seues comarques han tingut un creixement constant en els últims anys no és nou. I dos fets marquen aquesta evolució: la distribució territorial de les variables econòmiques, totes situades en el litoral, i la necessària equiparació amb les grans conurbacions de València i Barcelona. Castelló era, en aquest sentit, una disfunció, un clot.

Els pocs habitants que tenim es reparteixen un plat de paella considerable: un 7% l'any de creixement és molt bonic. I es veu. Alguns forasters m'han manifestat la seua sorpresa en visitar-me: arreu veuen BMWs i fàbriques de rajoles i botigues de luxe i viles amb tennis i piscina. Errats sembla que no van. Castelló, xino-xano, va produint i sembla que fins

i tot la gent de garra curta té posat de fill únic.

Els diumenges, la gent de Castelló té per costum tirar al recte, que ací vol dir decidir-se a passar el dia en una segona residència a Benicàssim o per terres interiors. No dinen a casa sinó a qualsevol restaurant. La familieta avança amb cotxe nou i els fills porten roba comprada al mercat del dilluns, si cal, però eficientíssima. Els fills majors van a les nombroses discoteques, on maten el cuc i busquen fer-se dos besos. Dit amb franquesa: a Castelló hi ha motos i cavalls, motors i viles, cotxes de luxe i senyorettes de bon mirar, *tíos* que enlluernen i clubs exclusius... un poc com a tot arreu, crec jo. El que passa és que fins ara la gent, això, no ho havia descobert. I els uns i els altres ho deixen passar perquè tinguem la festa en pau i per seguir amb el que segons diuen és el nostre lema, "som liberals", que vol dir, ni més ni menys, que ho som en la mesura en què tot ens va mitjanament bé i ens deixen fer la vida que volem.

Tomàs Escuder
Sociòleg (Castelló)

PIB PER HABITANT 1991

	en pessetes	nivell relatiu Països Catalans=100
Balears	1.973.441	112,1
Barcelona	1.889.184	107,3
Girona	2.045.645	116,2
Lleida	1.630.389	92,6
Tarragona	1.858.483	105,6
Alacant	1.435.371	81,6
Castelló	1.571.343	89,3
València	1.569.286	89,2

Països Catalans*
1.759.809 ptes

*sense la Catalunya Nord, la Franja de Ponent i Andorra

josa situació econòmica illenca durant els períodes anteriors fa que mantingui encara uns índexs de nivell de vida força més alts que els de la resta de zones del país. Per terme mitjà, un resident a les Balears té 1.360.227 pessetes de renda familiar disponible, xifra que només és superada pels residents a Girona (1.601.476 pessetes), com reflecteix el quadre inferior de la pàgina 9. Alacant és, com en d'altres indicadors, la *província* amb menys renda per càpita (1.149.829 pessetes), tot i que d'ençà del 1985 ha crescut un 49%, és a dir, més que Tarragona i Balears. Castelló torna a destacar en aquest sentit amb un 74% de creixement de la RFD per càpita.

GIRONA RUTLLA

Girona és, segons l'estudi del BBB, l'única província de l'estat que té una renda per càpita superior a la mitjana europea. Si agafem el PIB per habitant (tal com apareix en el quadre d'aquesta mateixa pàgina), veurem que supera els dos milions de pessetes. Això vol dir que, si igualessim la xifra global de Països Catalans a 100, els gironins es troben en 116'2. Comparat amb el PIB mitjà espanyol (1.455.731 pessetes per habitant), el de Girona està molt per damunt: 140'5, gairebé la meitat més.

Quatre *províncies* dels Països Catalans (Girona, Balears, Barcelona i Tarragona) tenen un PIB per habitant superior a la mitjana europea. Entre les quatre, reuneixen més del 60% de la població del país. Només dues províncies de fora del nostre àmbit també superen la xifra mitjana de la CE: són Madrid i Alaba.

La riquesa de les terres gironines prové ja d'anys enrere i neix essencialment amb el *boom* turístic dels anys 70. Pere Leonart, economista i autor del llibre recentment publicat *L'economia gironina*

davant del *Mercat Únic*, opina que la diferència entre Balears i la zona de la Costa Brava-Girona és que, mentre les dues primeres són essencialment turístiques, la darrera presenta un gran equilibri econòmic. Hi ha una agricultura avançada, un sector industrial format per petites i mitjanes empreses i, finalment, un sector turístic diferent. "Aquí no es depèn tant dels operadors —explica Leonart— excepte potser a la localitat de Llorret de Mar. Hi ha un turisme més de segona residència, moltes vegades no estranger, sinó català o espanyol i això fa que la crisi del sector no es noti tant".

La renda per càpita de les comarques gironines és superior a la mitjana europea. ARXIU

L'estudi de Pere Leonart sobre l'economia gironina conclou que hi ha un cert perill de desindustrialització d'aquestes comarques. "Entre els anys 85 i 90, no hi ha hagut cap implantació industrial important ni de multinacionals a la zona de Girona. Els gironins s'han cregut durant molts anys que donava més treballar en l'economia financera o especulativa que no pas en la industrial i això és negatiu", conclou l'economista gironí.

Un altre estudiós del tema, Pere Busquets, de qui publiquem un comentari en el requadre del costat, creu que una de les claus dels bons indicadors econòmics de Girona és la diversificació del sector industrial. "Tot i que les xifres del comerç exterior són molt baixes, el fet que tinguem empreses de molts sectors i més petites que la mitjana del Principat fa que les crisis mai no es notin tant com a zones on hi ha concentració industrial en

Girona rai... però no tant

Segons que es desprèn de l'últim informe del BBB, Girona no només presenta la renda per càpita més elevada de tot l'estat, sinó que a més és l'única *província* amb una nivell de vida superior a la Comunitat Europea.

Això pot fer pensar que Girona és un món apart en el qual els problemes que afecten l'economia són viscuts d'una manera molt més suau. No obstant això, aquesta visió s'aparta força de la realitat. La crisi afecta també l'economia gironina,

com queda clar amb les nombroses suspensions de pagaments i amb l'augment de l'atur. Diguin el que diguin les estadístiques, Girona no és aliena als problemes que les empreses tenen a tot arreu.

La seva posició privilegiada, conseqüència sobretot de l'expansió del turisme i del fet que té una indústria molt diversificada, pot veure's amenaçada no tant per la crisi com per la plena vigència del *Mercat Únic*.

Com que Girona ha tingut fins ara una economia bàsicament local i un teixit industrial força atomitzat —tot i algunes iniciatives d'im-

portància—, això pot ser un obstacle a l'hora de fer front a unes relacions econòmiques cada cop més internacionalitzades. Per tant, davant l'empenta menor del turisme, mantenir el teixit industrial serà bàsic per a no perdre la situació actual. L'empresari gironí està preocupat perquè veu com aquest teixit comença a donar símptomes de debilitat.

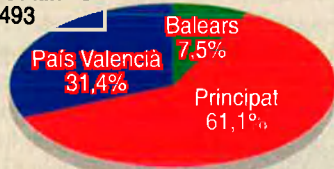
I s'entén aquesta preocupació, ja que les activitats productives estan perdent importància relativa davant de les comercials. Sovint resulta més avantatjós comprar productes en altres països amb uns costos menors o amb millors tècniques i tecnologia, per comercialitzar-los aquí que no pas produir-los nosaltres.

Sigui com sigui, Girona compta amb actius que fins ara han estat eficaços, com demostren les xifres de l'informe BBB, i que li haurien de permetre afrontar amb garanties el futur més immediat.

Pere Busquets
Economista (Girona)

PIB 1991

	milions de pessetes	% sobre total Països Catalans
Balears	1.399.442	7,5
Barcelona	8.793.031	47,0
Girona	1.042.518	5,6
Lleida	576.269	3,1
Tarragona	1.007.305	5,4
Alacant	1.855.307	9,9
Castelló	701.988	3,7
València	3.323.633	17,8

Països Catalans*18.699.493
milions
de ptes

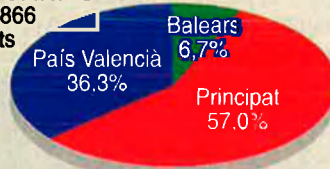
*sense Catalunya Nord, la franja de Ponent i Andorra.

estat espanyol56.591.718
milions
de ptes

Font: "Rentas Nacional de España y su distribución provincial". Banc Bilbao Biscaia i elaboració pròpia

POBLACIÓ 1991

	nombre d'habitants	% sobre total Països Catalans
Balears	709.138	6,7
Barcelona	4.654.407	43,8
Girona	509.628	4,8
Lleida	353.455	3,3
Tarragona	542.004	5,1
Alacant	1.292.563	12,2
Castelló	446.744	4,2
València	2.117.927	19,9

Països Catalans*10.625.866
habitants**estat espanyol**38.875.110
habitants

TEXT: JOAN VILA/ GRÀFIC: VÍCTOR NAVARRO

un sol producte", segons Busquets. Com en el cas de Castelló, el fet que no hi hagi grans ciutats, amb el component de masses pobres que això comporta, també ajuda a elevar els índexs de renda i PIB per càpita.

Dins de Girona, hi ha comarques més ben situades que d'altres. Si, en general, tot el sector de la costa, està en un bon moment, no passa el mateix amb les de l'interior. El problema industrial és especialment greu al Ripollès, ja que els dos sectors de la comarca (tèxtil i metal·lúrgia) estan en crisi i algunes empreses de gran envergadura han tancat o estan a punt de fer-ho.

EIXOS EXPANSIUS

Una de les conclusions de l'estudi del BBB és l'existència de dos eixos de creixement econòmic a l'estat espanyol. Un és la vall de l'Ebre, des de Tarragona fins a La Rioja i el País Basc. L'altre és l'anomenat arc mediterrani, des de la frontera fins a Múrcia i Almeria. No obstant això, algunes zones no segueixen la tònica expansiva d'aquests eixos, com passa amb Tarragona i Alacant, que tenen índexs de

creixement més baixos que altres zones situades fora dels eixos esmentats (com ara Valladolid, Ciudad Real i Toledo).

EL PIB EN 1991

L'últim dels gràfics adjunts ens permet tenir una fotografia del PIB dels Països Catalans durant el 1991. La dada clau és que, amb una població de més de 10 milions i mig de persones (27'3% de la de tot l'estat espanyol), el volum produït és de 18 bilions i mig de pessetes (33'1%, és a dir, quasi cinc punts per damunt del percentatge de població). Pel que fa a la distribució provincial, les diferències de volum són notables. Mitjançant l'elaboració feta per EL TEMPS, els quadres inclouen el percentatge de cada província sobre el total dels Països Catalans. Evidentment, en aquest total no hem pogut incloure Andorra ni la Catalunya Nord, que no formen part de l'estat espanyol, ni tampoc la Franja de Ponent, les dades de la qual no podem desglossar de cap manera de les d' Aragó.

Com es veu perfectament, només la província de Barcelona produeix gairebé la meitat del PIB dels Països Catalans (47%), mentre que les províncies més despoblades (Lleida i Castelló) no arriben al 4% del PIB total. Curiosament, Alacant, que concentra el 12% de la població, només aporta el 10% del producte interior brut, sent aquest un altre indicador de la situació precària de la més meridional de les províncies valencianes.

El conjunt dels Països Catalans es troba 21 punts per damunt de la mitjana espanyola pel que fa a PIB per habitant, dada que confirma el caràcter punter del país en el camí cap a l'equiparació europea. Només una comunitat espanyola (Madrid) té un PIB per habitant superior al nostre (1.888.983 pessetes).

Evidentment, totes aquestes dades hauran de ser revisades a mesura que evolucioni la recessió actual. Però difícilment es perdran els punts d'avantatge aconseguits respecte altres territoris en aquests anys de la dècada dels vuitanta. Les desigualtats entre regions i comarques del país no desapareixeran fàcilment i és possible que en alguns casos encara es facin més ostensibles. No deixa de ser encoratjador, però, que, en conjunt, i malgrat alguns déficits estructurals, avancem prou bé cap a l'equiparació amb els nostres veïns europeus.

El sector turístic de les Balears ha de reconvertir-se per sortir de la crisi. En la foto, un complex hotelier a Eivissa.

ARXIU

Joan Vila i Triadú